

IRODALOM.

Sziveket újító bokréta. XVIII. évszázbeli dalgyjűtemény. Kiadta: *Versényi György*. Bp. 1914. 180 l. A M. T. Akadémia kiadása. (Régi Magyar Könyvtár 35. sz.) Ára 3 korona.

E gyűjtemény megjelenése — régi irodalmunk barátainak öröme — eggyel csökkentette a műveltségtörténeti szempontból érdekes, *kiadásra váró* énekeskönyvek számát. Nem azért fontos e daloskönyvek közlése, mintha általuk okvetlenül valami meglepően becses kincs feltárulását várhatnók, hanem egyszerűen az adatok teljessége és megközelíthetősége kedvéért. Azért, hogy a fennmaradt anyag számbavételével képet alkothassunk róla. A következtetések szempontjai önként adódnak. Ha a kiadatlan anyag megjelenik, megállapítható lesz, hogy a régi irodalom eddig ismert munkásain kívül kik jöhetnek még szóba. Megtudjuk majd, hogy az egyes korokban miféle tárgyörű, műalkatú, sajátóságú, s mely szerzőtől származó művek voltak népszerűek és kedveltek. Latolgathatjuk, hogy mit érnek ezek a mai, vagy mit érhettek egykorú szemmel nézve. A versetchnika, a nyelvtörténet, sőt az ízlés története tekintetében is kapunk adalékokat. Egyszóval, mint e futólagos megjegyzésekből is látni, a tudomány érdekeit tekintve igen hasznos dolog lenne, ha az illetékes tényezők megszívlelnék Sebestyén Gyulának e tárgyra vonatkozólag a Kisfaludy-Társaságban tett indítványát s minél előbb hozzáférhetővé tennék az irodalomtörténeti érdekességű énekeskönyveket (Szencseý-, Mátray-kódeksz stb.) kritikai kiadásban.

A mi a Sziveket Újító Bokréta címen most megjelent gyűjtemény *részletes* ismertetését illeti, azt ezúttal bátran mellőzhetjük, mert a kötet bevezetése, mely egyúttal a különböző irányú tájékoztatást is magában foglalja, eredetileg épen folyóiratunkban jelent meg. (L. 1912: 361. l.) Ennek adatait ismételve említjük meg, hogy a kézirat utolsó lapján ez olvasható: Ex libris Joannis Sófalyv, scholæ ref. Gy. Vasárhelyiensis rectore. Ao. 1785-to die 13-o Juni. Hogy a dalokat ki írta össze s nagy részének ki a szerzője, azt nem lehet tudni. A versek többsége szerelmi ének; akad azonban köztük egyéb tárgyú is. Egyik-másik az asszonyokat gúnyolja, vagy a szerencse forgandóságáról elmélkedik; de a diák- és katonaelet is megtalálja benne a maga énekesét. Az egyes darabokban szembetűnő a sok mitológiai vonatkozás, ami kétségtelenül tanult szerzőkre utal; nem hiányzik azonban a népköltés hatásának nyoma sem.

A XVIII. századból való gyűjtemény összesen kilencvenöt verset foglal magában, melyek után a kötetben — a szükséghez képest — hosszabb-rövidebb jegyzeteket találunk. Ezekből kitűnik, hogy a kiadó a «Bokréta» egyes énekeit egybevetette a Booskor- és a Vásárhelyi daloskönyv, a Thaly-féle Adalékok és Vitézi énekek, az Erdélyi- és Kriza-féle népköltési gyűjtemény, a Szádeczky Lajos birtokában levő hasonló tartalmú kézirat stb. darabjaival, ami nem egyszer a vers variáns voltának, vagy a frazeologia hasonlóságának, esetleg a szerzőnek megállapítását eredményezte. Így kitűnt, hogy báró Amade Lászlótól és Faludi Ferencről is vannak versek a kötetben.

Mint a rokon tartalmú gyűjteményekre jellemző s velük közös vonás ötlük szemünkbe, hogy a Szívet Ujító Bokrétá-ban is gyakoriak a refrénes és akrosztikonos költemények. A versfökből a következő szavak és nevek olvashatók ki: aranyalma, Diószegi Mihály, Halmágyi, Jámor Dániel, Kolumbán János.

Az egykorú diákélet dicsőítése szempontjából érdekes, a versfökből Kolumbán János nevét rejtő, LXXVII. számú «nóta», melynek nyolcadik és tizenkettedik strófája tudunkra adja, hogy

Nincs jelesebb és hiresebb ember a jó deaknál,
Nevezeti, becsületi nagy vagyon a belgáknál.
Tudománya magát hányja.
Karcsú teste alkotmánya,
Testállása, sétálása,
Köztyús keze gestálása
Kedves a szép dámáknál.

Sok éneket, szép verseket néha keze irogat,
Facéciát, komédiát okkal közzé válogat.
Ez ifjakat, urfiakat,
Hatalmas kavallérokat,
Szép muzsákat, friss nimfákat,
Jeles uri szép dámákat,
Dudolással tartogat.

Viszont a korviszonyokra jellemző az LII. számú, renegátdalnak is nevezhető, bujdosó-ének, melynek szerzője a második és negyedik szakban igazi kalandor-őszinteséggel, bár némi megbánással árulja el köpenyeg f orgatását:

Hajdon én is magyar voltam,
Országomban uralkodtam,
Ettem-ittam, táncot jártam,
Haj dinom-dánomot mondtam.
Már szoktem lakta-földemtől,
Kedves magyar nemzetemtől.
Elszakadtam, elpártoltam,
Török zászló alá állottam.

Isten hozzád Törökország,
Már nem látsz, míg tart e világ.
Srányicz tatárok, jancsárok,
Strompok, Belgrád, hires város,

Dohányzacskó, tajtékpipák,
Drága nyergek, friss paripák,
Már nektek vig bucsut mondok,
Idegen földre indulok.

Az irodalmi vonatkozások szempontjából feltűnő a Pyramus és Thisbe történetére való gyakori célzás, mellyel hatszor is találkozunk a kötetben (69., 70., 73., 75., 137., 146. l.). Mellékesen megjegyezve ettől Amadé sem idegenkedik (v. ö. Amadé L. versei. Bp. 1892. 88 l.). Hogy a Szívet Ujtító Bokréta IX. számú darabjának szerzője ismerte Gyöngyösit, látni abból, amit kedveséről ír: «Nem tartott szebb személyt híres Murányvár is.»

Az egyes dalokhoz fűzött jegyzetek, mint láttuk, a változatokra is rámutatnak. Az idetartozó utalásokhoz pótlásul említjük meg a következőket. A XXXVII. számú tizenhárom szakos ének utolsó strófája: Argos ugyan nem vagyok . . . stb. megegyezik Amadé László verseinek LV. számú darabja első szakával (l. Négyesy L. kiadása, Bp. 1892. 193. l.). A XXXV. számú kétértelműségeen alapuló szójátékos szöveg — «Van egy hitvány . . .» stb. — párja megvan a V. Szolga Mihály Diáriumban (l. ismertetését Erdélyi Múzeum, 1905. 100. l.). Az LVI. számú «A szerencse tündérkerékén» kezdetű vers egy rövidebb, kilenc szakos, variánsa a jegyzetben említett helyeken kívül szintén megtalálható a V. Szolga Mihály Diáriumban (közölve: Erd. Muz. 1905. 151. l.). E variáns 1., 2., 3., 5., 6., 7., 11., 10., 9., 4. szakai megfelelnek a Szívet Ujtító Bokréta 1., 2., 3., 4., 5., 6., 11., 12., 13., 14. strófáinak. Érdekes, hogy e költemény két első versszaka. «A változó szerencse» címen Csokonai versei között is ott van (l. Horváth Cyrill kiadása. Bp. é. n. 306. l., v. ö. erre nézve Oláh Gábor cikkét: Ál-Csokonai versek. Irod. tört. Közl. 1907. 503. l.). A LXXVIII. számú «Itt vagyok én, igaz szolgád, kegyességéd rabja» kezdetű szép ének első strófája megegyezik a Radványi verseskönyvek hasonló bekezdésű darabjának első szakával (l. Irod. tört. Közl. 1904. 219. l.).

A LXXIX. számú hét szakos dalról a jegyzetben azt olvassuk, hogy első három versszaka Amadéé. Pótlólag megjegyezhetjük, hogy a Nemzeti Múzeum Jankovich-féle dalgyűjteményében a Szívet Ujtító Bokréta-beli versnek mind a hét strófája megvan (l. Négyesy L. Amadé versei. Bp. 1892. 477. l.). A XCV. számú «Az ujdonuj politiát . . .» kezdetű négy szakos vers egyes strófái nagyjából megegyeznek a Faludi Ferencnek tulajdonított «Az újdon új politzia» című verse 1., 3., 9., 10. szakáival (l. Faludi F. versei. Négyesy L. kiadása. Bp. 1900. 176. l.). Egyebekben elismerve és méltányolva Versényi Györgynek e gyűjtemény kiadása körüli buzgó fáradozásait, igazat adunk neki abban is, hogy «a kutatók e könyvben irodalomtörténeti, poetikai, stilisztikai, prozódiai és nyelvi szempontból elég értékes, felhasználható anyagot találhatnak».

BAROS GYULA.

A Kisfaludy-Társaság Évlapjai. Új folyam. XLVIII. kötet, 1913—1914. Budapest. Franklin-nyomda. 1914. 314 l.

E kötet tartalmát a b. Kemény Zsigmond és b. Eötvös József em-

lékére tartott ünnepélyes üléseken elhangzott felolvasások, a székfoglalók, Kozma Andornak, A második fehér ló és Zempléni Árpádnak, Hermelin című költeményei, Somkutinak Fordítások Finnből (Leino Eino: Tavasz, ünnepi dalok), Alszeghy Zsoltnak: Petőfi és az ötvenes évek lirájáról írt tanulmánya (ismertetését l. folyóiratunkban — 1915. évf. — külön), a bírálatok és pályázatok, végül a tájékoztató közlések teszik.

Az irodalomtörténeti szempontból érdekes dolgozatok közül Berzeviczy Albertnek, Beöthy Zsoltnak, Rákosi Jenőnek b. Kemény Zsigmond-ról írt dolgozatai egyszer már megjelentek a Budapesti Szemle ez évi márciusi füzetében s annak idején folyóiratunk megemlékezett róluk (l. 1914. 333—334. l.); ugyanezt mondhatjuk Beöthy Zsoltnak, Négyesy Lászlónak, Császár Elemérnek és Alexander Bernátnak b. Eötvös Józsefről szóló tanulmányairól, melyek eredetileg a Budapesti Szemle 1913. évi novemberi füzetében jelentek meg (ismertetésüket l. folyóiratunk: 1914. 123. l.). Voinovich Gézának Jánosi Gusztávról és Császár Elemérnek Vértesi Arnoldról írt székfoglaló megemlékezései a Budapesti Szemle 1913. évi 9., illetőleg 1914. 4. füzetében is olvashatók (ismertetésüket l. folyóiratunk: 1913. 537. és 1914. 418. l.).

Az említettekén kívül ott találjuk még a kötetben Herczeg Ferencnek Szigligeti Ede emlékezetére mondott ünnepi pohárköszöntőjét, Beöthy Zsoltnak az új tagokhoz — Császár Elemérhez és Voinovich Gézához — intézett üdvözlő beszédeit, Krohn Károlynak Az új Kalevala megjelenéséről (1849) szóló tanulmányát, Pekár Gyulának: Ábrányi Kornél ravatalánál és Sebestyén Gyulának Petőfi veszprémi emléktáblája előtt tartott beszédét, továbbá Vargha Gyulának szépen megírt tartalmas titkári jelentését. Utóbbiból megtudjuk, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter a Kisfaludy-Társaság népköltési gyűjtését 3000 koronával támogatta s hogy Bartók Béla és Kodály Zoltán zeneakadémiai tanárok Egyetemes magyar népdalgyűjtemény címen egy körülbelül 3500 magyar népdalszöveget meg dallamot magában foglaló művet szándékoznak kiadni; végül hogy az Ábrányi Kornél halálával megüresedett helyet «költészetünk egyik kitünőségével», Kiss Józseffel töltötték be. Jakab Ödönnek a Bulyovszky Gyuláné jutalomra vonatkozó jelentéséből kitűnik, hogy a szavalásra alkalmas kisebb költeményre kifizűött díjat — 46 pályázó közül — Zempléni Árpád Hermelin című költeménye nyerte el. Berzeviczy Albert az 1913. évi Greguss-jutalom (első festészeti évkör) előadója a magyar festészet legutóbbi hat évéről egy finoman jellemző nagy tanulmányban számolt be. «Tekintve azonban a közeli rokoni köteléket, mely egyik nagy festőművészhöz fűzi, javaslatot a jutalom odaitélésére nem tett.»

A bizottság hat szóval egy ellen azt a javaslatot terjesztette a Társaság elé, hogy a Greguss-jutalom osztassék meg Benczur Gyula nagy millenáris képe és Szinyei-Merse Pálnak a Szépművészeti Múzeumban levő Thuja című festménye között. A Társaság így határozott. A Kisfaludy-Társaság új jutalomtétellei közül az irodalomtörténeti vonatkozásúakat folyóiratunk már közölte (l. 1914: 285. l.).

A Társaság jegyzőkönyveinek kivonatai tudtunkra adják, hogy a tiszán-

innen ref. egyházkerület püspöke levélben arra kérte a Társaságot, hogy egy Budapesten felállítandó Tompa Mihály-szobor ügyének kezdeményezését vegye kezébe. Hivatkozott a gömöri ref. egyházmegye 1000 koronás ajánlatára s a ref. papság nagy szeretetére Tompa iránt. A Társaság az eszmét helyesnek és megvalósítandónak tartja, de végső elhatározását a körülményekre való tekintettel későbbre halasztotta.

Sebestyén Gyula jelentése szerint a Népköltési Gyűjteményből 12 kötet áll sajtóra készen s csupán a kiadón fordul meg a dolog, hogy e nagy anyag hamarosan megjelenjék; egyben felhívja a Társaság figyelmét, hogy égető szükség volna régi népköltési emlékeink irodalomtörténeti részét, főképp a kuruckori emlékeket (Szencsey-, Mátray-kódeksz stb.) kritikai kiadásban közrebocsátani.

Ferenczi Zoltán 1913 április 2-án, egy előbb már élőszóval tett indítványát, melyben egy kritikai folyóirat megindításának tervét vetette fel, írásban is benyújtja. (Midőn a két jeles tudóst a jelzett indítványok benyújtása alkalmából e helyről is örömmel köszöntjük, nagyon kérjük őket, hogy a magyar tudományosság szempontjából oly fontos eszméik megvalósítását ne engedjék feledésbe merülni). 1913 május 7-én az elnök zárt ülésben előterjeszti a Társaság kiadásában megindítandó Nemzeti Könyvtár-vállalat részletes tervezetét. 1913. dec. 3-án Pekár Gyula és Berczik Árpád több eszmét vetnek föl a Társaság kiadványainak, valamint általában a nemzeti irodalom termékeinek nagyobb mértékű terjesztésére vonatkozólag. A Kisfaludy-Társaság vagyona jelenleg 497,587 korona.

VELEZDI MIHÁLY.